

BO'LG'UVSI BOSHLANG'ICH SINFI O'QITUVCHILARIDA TANQIDIY FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK JIHATLARI

A.Ziyayev-BT kafedrası dotsenti.

M.Karimova-04/24 talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy faoliyatida tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish va rivojlantirish masalalari ko'rib chiqilgan. Tanqidiy fikrlash – bu o'qituvchining zamonaviy talablarga moslashuvi, muammolarga ijodiy yondasha olishi va samarali dars olib borishi uchun zarur kompetensiyadir. Maqolada tanqidiy fikrlashning mohiyati, rivojlantirish usullari, interaktiv metodlar va amaliy tavsiyalar bayon etilgan.

Kalit so'zlar: tanqidiy fikrlash, boshlang'ich ta'lim, o'qituvchi kompetensiyasi, interaktiv metodika, pedagogik tafakkur.

Zamonaviy ta'lim tizimi o'qituvchidan nafaqat dars o'tish mahoratini, balki mustaqil fikrlash, muammoga yondasha olish, tahlil qilish va yangilik yaratish kabi ko'nikmalarni talab qilmoqda. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichida faoliyat yuritayotgan o'qituvchilarning tanqidiy fikrlovchi mutaxassisga aylanishi — butun ta'lim tizimining sifat ko'rsatkichiga bevosita ta'sir etadi.[4]

Boshlang'ich sinf o'qituvchisi har bir darsda o'quvchilarga bilim berish bilan birga, ularning fikrlash doirasini kengaytiruvchi shaxsdir. Shu sababli, o'qituvchining o'zi tanqidiy fikrlovchi bo'lishi, darsga yangicha nazar bilan yondasha olishi, turli vaziyatlarda tezkor qaror qabul qilishi lozim.[1]

1. Tanqidiy fikrlash tushunchasi va mohiyati

Tanqidiy fikrlash — bu ma'lumot va g'oyalarni chuqur o'rganish, baholash, tahlil qilish va asosli xulosa chiqarish qobiliyatidir. Bu ko'nikma o'qituvchining quyidagi jihatlariga ta'sir qiladi:

- dars mazmunini tanlash va moslashtirish;
- o'quvchilar savollariga sifatli javob qaytarish;
- yangi metodikalarni tanqidiy baholab, mosini tanlash;
- muammoli vaziyatlarda to'g'ri pedagogik yondashuvni aniqlash.

Tanqidiy fikrlovchi o'qituvchi — doimiy o'rganuvchi, tajribalarni tahlil qiluvchi, yangilikka ochiq va refleksiv pedagog hisoblanadi.

Boshlang'ich ta'limda tanqidiy fikrlashning o'рни haqida aytish mumkinki, boshlang'ich sinf o'qituvchisi ko'p fanlarni o'zi o'qitadi, bu esa ko'p tarmoqli fikrlash va turli yondashuvlarni sinab ko'rishni talab etadi. Tanqidiy fikrlash quyidagi hollarda ayniqsa muhim:

- dars rejasini ishlab chiqishda: mavzuga mos yondashuvni tanlash;
- o'quvchilarning bilim darajasini aniqlashda: baholash mezonlarini mustaqil tahlil qilish;

Tarbiyaviy vaziyatlarda: har bir holatga to'g'ri va adolatli yondashuv o'qituvchidan alohida jihatlarini talab etadi. Boshlang'ich sinfda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish ikki bosqichda ko'zda tutiladi:

1. O‘qituvchining o‘z fikr yuritish madaniyatini shakllantirish;
2. O‘quvchilarda mustaqil va tanqidiy fikrlashni rag‘batlantiruvchi dars tashkil etish.

3. Tanqidiy fikrlashni rivojlantiruvchi metodik yondashuvlar
Boshlang‘ich sinf o‘qituvchilari tanqidiy fikrlashni quyidagi metodlar orqali rivojlantirishi mumkin:

a) "Fikr xaritasi"

Muammoni tarmoqlab ko‘rib chiqish, turli nuqtai nazarlarni aniqlash va asoslash. Dars rejasini ishlab chiqishda yoki topshiriqlarni rejalashtirishda qo‘llaniladi.

b) SWOT tahlil

O‘z faoliyatini baholash: kuchli va zaif jihatlar, imkoniyatlar va xavflarni tahlil qilish orqali tanqidiy yondashuv shakllanadi.

c) “Nima bo‘lardi agar...” savollari

Dars jarayonida yoki kasbiy muammolar yechimida muqobil variantlarni ishlab chiqishga yordam beradi.

d) Refleksiya kundaliklari

O‘qituvchi har darsdan so‘ng o‘z ishini tahlil qilib boradi. Bu uning tanqidiy fikrlashini doimiy ravishda rag‘batlantiradi.

e) Keys-stadi (muammo asosidagi o‘rganish)

O‘qituvchilar aniq pedagogik vaziyatlar asosida muammolarni tahlil qilishadi. Seminarlar yoki malaka oshirish kurslarida samarali.

4. Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish bo‘yicha metodik tavsiyalar

Har oyda o‘z ustida reflektiv tahlil olib borish (darslar, sinfdagi holatlar, o‘quvchilar yondashuvi).

Dars tahlilini faqat “yaxshi/yomon” ko‘rinishida emas, balki nima uchun aynan shu uslub tanlanganini tahlil qilish orqali o‘rganish.

O‘quvchilarni savol berishga, fikr bildirishga va o‘z nuqtai nazarini asoslashga o‘rgatish.

Boshqa o‘qituvchilar bilan tajriba almashish, ochiq darslar va muhokamalarda faol ishtirok etish.

O‘z dars videolarini tahlil qilish orqali nutq, yondashuv, til, o‘zini tutish, metodik xatolarni tahlil qilish.

Tanqidiy fikrlash – bu zamonaviy pedagogning muhim fazilatlaridan biri bo‘lib, u boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining kasbiy rivojlanishiga asosiy turtki bo‘ladi. Tanqidiy fikrlovchi o‘qituvchi doimiy izlanadi, o‘quvchilar bilan ijodiy muloqotda bo‘ladi, o‘z faoliyatini chuqur tahlil qiladi. Bunday o‘qituvchilargina zamonaviy o‘quvchini mustaqil fikrlovchi shaxs sifatida tarbiyalay oladi.

Shu sababli, tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga yo‘naltirilgan metodik yondashuvlar har bir pedagogik dastur, malaka oshirish kursi va kundalik ish jarayonida doimiy e‘tiborda bo‘lishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Tishkov M. – “Pedagogik tafakkur va tanqidiy yondashuv”, Samarqand, 2020.

2.Ziyayev, A. N. "PRIMARY EDUCATION AND AESTHETIC SENSE TRAINING." *INTERNATIONAL JOURNAL OF RESEARCH IN COMMERCE, IT, ENGINEERING AND SOCIAL SCIENCES* ISSN: 2349-7793 *Impact Factor: 6.876* 16.06 (2022): 62-64.

3.Ziyayev, A. N. "PEDAGOGICAL ASPECTS OF THE USE OF EDUCATIONAL VALUES IN THE SPIRITUAL DEVELOPMENT OF STUDENTS." *INTERNATIONAL JOURNAL OF RESEARCH IN COMMERCE, IT, ENGINEERING AND SOCIAL SCIENCES* ISSN: 2349-7793 *Impact Factor: 6.876* 16.06 (2022): 86-88.

4.Зияев, Адхам Нисолмухамматович. "ПРАВИЛА ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ." *Conferencea* (2023): 143-148.